

2022 – DOSARELE PATRIMONIULUI (CIX):

Ce înseamnă să fii astăzi minoritar confesional, național sau cultural ...?

- au ales cu unanimitate de voturi pe oferentul Francisc Szalay!

2022 *Homo ecumenicus*
trăsături dialogul
irenismul
agapismul

Dosarele
patrimoniului (CIX)

Anul rugăciunii și sfinților isihăști

oferentul Francisc Szalay ales cu unanimitate de voturi!
La 6 maiu 1902 ...
Szalay primește ordin a începe la 1 Iulie demolarea vechei bisericuțe ...

monument etern al tăriei ortodoxiei, al culturii și al trăinicieii poporului nostru român

în timpul lucrărilor de construcție!

Catedrala Mitropolitană

Biserica reformată Sibiu

1880

Ce înseamnă să fi astăzi minoritar confesional, național sau cultural în Transilvania, în România, în Europa?

Cartea de vizită a arh. Szalay (n.1840) cuprinde - pe lângă bisericile ortodoxe (din Miercurea Sibiului și Gușterița) și marea Sinagogă din Sibiu - și investițiile în biserica reformată din Sibiu. În arhivele bisericii reformate se păstrează desene tehnice, semnate de arh.Szalay. Acestea sunt prezentate în premieră - acum, în cotidianul „Tribuna” - fiind puse la dispoziție de părintele reformat Sándor Varró.

Două date regăsim pe aceste planșe: 1880 și 1911, ambele din perioada preotului Nagy József (1885-1922); în istoricul bisericii se consemna: «Biserica a suferit mai multe calamități. În anul 1825 a fost renovat acoperișul. În anul 1838 turnul bisericii a fost avariat de un cutremur. Mai târziu, în anul 1880, toată clădirea a fost afectată de un cutremur. În 1947 biserica a fost lovită de un fulger». Sub orga bisericii, la loc de mare cinste, este amplasată o placă memorială, în care se menționează «SZALAY FERENC fögondnok és Dr. SZALAY BÉLA orvos emlékére építtette az új orgonát 1958 – ban Dr. SZALAY BÉLANÉ RAJKY ANNA» - «În memoria prim-curatorului bisericii Szalay Ferenc și a dr. Szalay Bela, dr. Szalay Béláné Bajky Anna construind orga în anul 1958».

Implicarea arh. Szalay în construcția instituțiilor de cult a diverselor confesiuni creștine ne poate îndreptăți a-l prezenta pe arh. Szalay ca unul dintre reprezentanții moderni ai „Homo ecumenicus”, respectând cele trei trăsături cruciale definite: **dialogul** (*interconfesional*),

irenismul (*irénisme - tendință spre pace*) și **agapismul** (*credița în dragoste dezinteresată, caritabilă, neerotică, iubire spirituală, dragoste sufletească*). Nu întâmplător, cu ocazia celei a **3-a Adunări Ecumenice Europene**, organizată la Sibiu între 4-9 septembrie 2007 - după ce lăcașul de cult și casa parohială a trecut printr-o renovare majoră - biserica a fost gazdă a două conferințe cu tema: „**Ce înseamnă să fi astăzi minoritar confesional, național sau cultural în Transilvania, în România, în Europa?**”, inclusiv serate de rugăciune, programe cultural-creștine și concerte.

Pe urmele familiei Szalay, am cercetat lucrarea „**Mitropolia ortodoxă română în Sibiu. Istoricul zidirii, 1857-1903**” de dr. Ilarion Pușcariu, dr. E.Miron Cristea și Mateiu Voileanu, apărută la Sibiu, în 1908. În cap. „**Angajarea întreprinzătorului**” descoperim amănunte inedite din lungul proces de pregătire și strângere a fondurilor necesare, alegerea locului, și lucrările de construcții efective: «... consistoriul a urmat să angajeze arhitecții, cari să facă planurile special și să conducă lucrurile, și să publice licitația. Aici au dat de pedeci noue și neprevăzute. Arhitecții I. Kommer și Virgil Nagy au pretins – afară de o remunerație în suma de 6940 cor. 40 fil. Pentru lucrările ulterioare de supraveghiere a zidirii - o sumă de 18,000 coroane și pentru orice drum din Budapesta la Sibiu 180 coroane, iar conducătorul asistent să fie angajat și plătit separat.

Văzând consistoriul, că angajamentul cu acești arhitecți este neavantajos, le-a dat o escontetare pașală de 5000 coroane și pentru conducere a angajat pe inginerul orașului Sibiu Iosif Schussnig cu un onorariu de 8000 cor. Acesta are datorința să facă toate planurile speciale, desemnurile și schițele pentru frontariu și ornamentarea internă, socoțile pentru lucrul prestat de antreprenori - și să conducă toată lucrarea până la colaudare, (...) Noul ingineriu a statorit condițiunile de licitație, cari în ședința dela 13/26 Martie 1902 s’au primit, publicându-se însăși licitațiunea pentru darea în întreprindere a zidirii cu terminul de 7/20 Aprilie în ziarele române și germane din Sibiu, în “Gazeta Transilvaniei” și în 3 ziare din Budapesta.

La concurs au intrat 7 oferte în termenul legal. Deschiderea ofertelor s’a făcut în 8/21 Aprilie prin o comisiune convocată ad hoc. Din oferte se vede că: 1. **G. Kocsis din Arad** s’a oferit că a face biserica cu o reducere de 20.7%, adică cu prețul de 292,680 cor. 56 fil.; 2. **Frații Olteanu din Blaj** cu reducere de 1.5%, deci cu prețul de 308,181 cor.92 fil.; 3. **E.Paulas și Koch din Budapesta** cu reducere de 14.1% sau cu prețul de 317,39 cor.85 fil. Aceștia au mai dat după termin un ofert nou, cu reducerea de 18%. 4. **Francisc Szalay din Sibiu** cu reducere de 13%, adică cu prețul total de 321.099 cor.73 fil.; 5. **Gustav Maetz din Sibiu** reduce 12% = 324.790 cor. 53 fil.; 6. **Fischer și Ferencsik din Deva** cu reducere de 10.25% deci cu prețul de 331,249 cor. 43 fil.; 7. **Eder și soții din Sibiu** reduc 7%, deci pentru suma de 340.66 cor.97 fil. Consistoriul arhidiecezan, întrunit în ședința plenară extraordinară dela 18 Aprilie (1 Maiu), considerând, că ofertanții externi și mai puțin cunoscuți nu oferă toate garanțele pentru reușita întreprinderii și că **ofertul celor mai eftini este făcut în contul solidității edificiului și în detrimentul calitativ al lucrării, și având în vedere că măestrii Szalay și Eder sunt firme mai acreditate și mai cu avere:** au luat în combinație serioasă numai ofertele lor; și în fine **au ales cu unanimitate de voturi** pe celce i-s’a părut mai solid între ei, pe **oferentul Francisc Szalay din Sibiu**. A încheiat cu el contractul, pentru el valabil dela subscriere, iar pentru arhidieceză numai după aprobarea din partea sinodului arhidiecezan (...): **La 6 maiu 1902 întreprinzătorul Szalay primește ordin a începe la 1 Iulie demolarea vechei bisericuțe și a celor 6 edificii, lângă cari mai târziu s’a mai**

cumpărat una în strada Bruckenthal dela avocatul Dr. Avram Tincu, și a prezenta planul de situațiune, exoperând dela magistratul orașenesc și concesiunea pentru zidire. Deodată cu aceasta consistoriul institue și o comisiune de clădire asesorii Parteniu Cosma, Nicolae Ivan și Panteleon Lucuța, carea - sub prezidiul vicariului Dr. Pușcariu și în conțelegere cu ingineriul Schussnig și cu întreprinzătoriul - să reguleze eventualele daraveri, ce s'ar ivi în cursul zidirii, făcând în cazuri grave raport consistoriului.

Terenul de zidire și vechia bisericuță. Doară cel mai puternic dintre motivele, cari au înduplecat majoritatea sinodului a alege ca loc de zidire terenul dintre stradele Măcelarilor și Bruckenthal, a fost acela, ca să fie așezată catedrala în apropiere de centrul orașului, adecă în oraș, de unde înainte de era libertăților publice Româniilor erau exchiși, mai ales în orașele săsești din Ardeal, și opriți a-și zidi biserici cu turnuri și clopote. Sibiiul era în această privință între cele mai netolerante orașe față de noi. **Punerea pietrii fundamentale.** Terminându-se și demolarea bisericei vechi, s'a curățit și nivelat terenul pentru a se putea începe cu săpatul și punerea fundamentului. Pentru așezarea pietrii fundamentale cu ceremonie mai mare s'a statorit ziua nașterii monarhului nostru Francisc Iosif I, primul contribuent la fondul catedralei, adecă 5/18 August 1902».

În acea importantă zi, după sfânta liturghie, la locul de zidire unde se strânsese un public numeros, a avut loc o cuvântare, ce s-a terminat cu exprimarea dorinței „Fie, ca prin ridicarea, terminarea și cuvenita înfrumusețare a bisericei acesteia să dăm posterității **un monument etern al tăriei ortodoxiei, al culturii și al trăinicieii poporului nostru român**”, în lucrare se preciza: «...s'a așezat apoi actul comemorativ, tipărit pe pergament și prevăzut cu număroase iscălituri în gaura din peatra fundamentală, carea s'a zidit în temelie sub altariu, cam sub tronul cel de sus. Când peatra fundamentală a fost așezată la locul ei, mitropolitul Meșianu a lovit-o de trei ori cu ciocanul, rostind următoarea maximă: „**Întemeindu-se biserica aceasta întru mărirea marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Christos**”».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/dosarele-patrimoniului-cix-ce-inseamna-sa-fii-astazi-minoritar-confesional-national-sau-cultural--au-ales-cu-unanimitate-de-voturi-pe-oferentul-francisc-szalay-165174.html>

În: Tribuna, 30 iunie 2022